

Ert diarienummer: Ju2024/02572
Vårt diarienummer: 12/01/25

Justitiedepartementet
Enheten för migrationsrätt

Remiss

Vissa åtgärder för stärkt återvändandeverksamhet och utlänningskontroll, SOU 2024:80

Svensk sjuksköterskeförbund är sjuksköterskornas professionella nationella organisation. Förbundet besitter hög kompetens inom sjuksköterskans huvudområde omvårdnad avseende utbildning, kvalitet, forskning och etik samt inom olika specialistområden genom cirka 50 anslutna specialistsektioner och nätverk.

Svensk sjuksköterskeförbund och Svensk sjuksköterskeförbunds etiska råd utgör inte remissinstans men har valt att besvara de delar som berör sjuksköterskans profession inom hälso- och sjukvård.

Övergripande

I samhället anser Svensk sjuksköterskeförbund och sjuksköterskornas etiska råd att FN konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, ICESCR och barnkonvention alltid bör följas. Varje inskränkning måste bedömas utifrån proportionalitetsprincipen, att eventuella inskränkningar behöver stå i proportion till de mål de eftersträvar. All informationsinsamling bör vara nödvändig och proportionerlig i ett demokratiskt samhälle.

I hälso- och sjukvården arbetar sjuksköterskan efter den etiska prioriteringsplattformen som antogs av riksdagen år 1997 samt sjuksköterskans yrkesetiska kod.

Rubrikstrukturen nedan utgår från de avsnitt och den numrering som används i betänkandet.

4.6.4 Hälso- och sjukvård

Utredningens förslag:

Hälso- och sjukvården ska inte omfattas av en skyldighet att lämna uppgifter till de verkställande myndigheterna.

Svensk sjuksköterskeförbund och sjuksköterskornas etiska råd tillstyrker förslaget att hälso- och sjukvården undantas att lämna uppgifter till verkställande myndigheter. Att undanta hälso- och sjukvården från uppgiftsskyldighet är nödvändigt för att bevara förtroendet för vården och för att säkerställa att människor vågar söka hjälp. Om människor undviker att söka sjukvård kan det leda till allvarliga hälsokonsekvenser. Vilket kan försvåra arbete med att hantera smittsamma sjukdomar och i förlängningen leda till ökade kostnader för hälso- och sjukvården.

I sjuksköterskans yrkesetiska kod ingår att behandla personlig information konfidentiellt. Det innebär att respektera patientens integritet och privatliv samt värna patientens intressen vid lagenlig inhämtning, användning, överföring, lagring och yppande av information samt att visa professionella värderingar som respekt, rättvisa, lyhördhet, omsorg, medkänsla,

Ert diarienummer: Ju2024/02572

Vårt diarienummer: 12/01/25

Justitiedepartementet
Enheten för migrationsrätt

empati, tillit och integritet. I den etiska koden ingår att stödja och respektera alla människors värdighet och allmänmänskliga rättigheter, inkluderat patienter, närstående och kollegor. Att undanta sjuksköterskeprofessionen från informationsplikt är avgörande för att undvika konflikt mellan det yrkesetiska ansvaret och en eventuell skyldighet att dela information.

12.3.3 En ny lag

Utredningens förslag: Möjligheten till provtagning ska införas i en ny lag.

Utredning anser att möjligheten att provta en utlänning med tvång för vissa sjukdomar i syfte att kunna verkställa ett avlägsnandebeslut kan vara ett viktigt verktyg för att kunna upprätthålla ett fungerande återvändande under en pandemi. När ett sådant behov uppstår behöver man kunna vidta åtgärder snabbt. Det krävs därför lagstöd för att kunna genomföra provtagning med tvång i syfte att underlätta avlägsnandebeslut. Möjligheten att provta en utlänning med tvång, anser utredningen, skiljer sig från de tvångsåtgärder som finns i utlänningslagen respektive LSU.

Svensk sjuksköterskeförbundet och sjuksköterskornas etiska råd anser att utredningens förslag om instiftande av ny lag är oproportionerlig för att utföra provtagning av allmänfarlig sjukdom. I svensk smittskyddslag, 2004:168 står att smittskyddsåtgärder skall bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet och får inte vara mer långtgående än vad som är försvarligt med hänsyn till faran för människors hälsa. Åtgärderna skall vidtas med respekt för alla människors lika värde och enskildas integritet. Åtgärder som den enskilde motsätter sig får vidtas endast om inga andra möjligheter står till buds.

Svensk sjuksköterskeförbundet och sjuksköterskornas etiska råd menar att en person i förvar borde kunna provtas på grundval att förhindra smittspridning av allmänfarlig sjukdom. Provtagningen kan alltid motiveras utifrån folkhälsoskäl, att skydda sig själv och andra. Om personen ändå vägrar provtagning kan smittskyddsläkare begära tvångsundersökning hos förvaltningsrätten. I utredningen saknas uppgift om hur många personer som i praktiken inte kunnat utvisas under Covid-19 pandemin på grund av att utlänningen vägrat att provtas.

12.3.4 Sjukdomar som provtagning får ske för ska anges i lag

Utredningens förslag: De sjukdomar som det ska vara möjligt att provta med tvång för ska anges i bilaga till den nya lagen. Förutsättningarna för att en sjukdom ska få tas in i bilagan ska anges i lag.

Svensk sjuksköterskeförbundet och sjuksköterskornas etiska råd ställer sig inte bakom förslaget. Sverige har en smittskyddslag som ska följas. I smittskyddslagen finns tydligt vilka sjukdomar som anses allmänfarliga och hur dessa ska hanteras.

Ert diarienummer: Ju2024/02572
Vårt diarienummer: 12/01/25

Justitiedepartementet
Enheten för migrationsrätt

12.4.1 Sjukdomens art

Utredningens förslag: Endast sjukdomar som är allmänfarliga enligt smittskyddslagen ska få föras in i bilagan till den nya lagen. En sjukdom som har varit klassificerad som allmänfarlig ska dock kunna kvarstå som provtagningspliktig under den tid som kravet på provtagning från mottagarländerna kvarstår.

Svensk sjuksköterskeförbundet och sjuksköterskornas etiska råd ställer sig inte bakom förslaget. Svensk sjuksköterskeförbundet och sjuksköterskornas etiska råd anser att vid misstanke av allmänfarlig sjukdom ska svensk smittskyddslag följas.

12.4.2 Sjukdomens påverkan på möjligheterna att verkställa avlägsnandebeslut

Utredningens förslag: En sjukdom ska kunna föras in i bilagan till lagen och därmed medföra en möjlighet till provtagning med tvång om den innebär ett särskilt hinder för möjligheterna att verkställa avlägsnandebeslut.

Svensk sjuksköterskeförbundet och sjuksköterskornas etiska råd anser att behov av ny lagstiftning inte är proportionerligt för att verkställa avlägsnandebeslut och ställer sig inte bakom förslaget.

12.4.4 Utformning av bilagan

Utredningens förslag:

Sjukdomen covid-19 ska föras in i bilagan

Svensk sjuksköterskeförbundet och sjuksköterskornas etiska råd ställer sig inte bakom förslaget.

12.4.5 Polismyndighetens ansvar för att följa sjukdomars påverkan på återvändandet

Utredningens förslag: Polismyndigheten bör ges ett ansvar för att följa sjukdomars påverkan på återvändandet och anmäla behov av ändringar i bilagan till regeringen. Utredningen anser det sannolikt att en provtagning med tvång i syfte att genomföra ett avlägsnandebeslut kommer att behöva kunna genomföras med hjälp av Polismyndighetens tvångsbefogenheter.

Svensk sjuksköterskeförbundet och sjuksköterskornas etiska råd ställer sig inte bakom förslaget. Enligt smittskyddslagen är det Folkhälsomyndigheten som ansvarar för samordning av smittskyddet på nationell nivå.

12.5.1 Utlänningen ska motsätta sig provtagningen

Utredningens förslag: Ett beslut om provtagning med tvång förutsätter att provtagning inte kan genomföras på frivillig väg.

Svensk sjuksköterskeförbundet och sjuksköterskornas etiska råd ställer sig inte bakom förslaget.

Ert diarienummer: Ju2024/02572
Vårt diarienummer: 12/01/25

Justitiedepartementet
Enheten för migrationsrätt

Tvångsprovtagning utgör ett allvarligt intrång i individens rätt till autonomi och kroppslig integritet och strider mot mänskliga rättigheter. Provtagningen utan samtycke måste alltid stå i rimlig proportion till åtgärdens syfte. Om allmänheten inte tvingas till provtagning, utan endast uppmanas genom starka rekommendationer, bör det även gälla för personer som vistas i landet utan tillstånd. Om smittskyddsläkare gör en bedömning att tvångsprovtagning bör ske, görs en begäran för tvångsprovtagning hos förvaltningsrätten.

12.5.3 Utlänningen ska ha uppnått viss ålder **Utredningens förslag:**

Provtagning med tvång ska som huvudregel endast få ske när en utlänning har fyllt 18 år. När det är fråga om att verkställa ett beslut om utvisning på grund av brott, beslut om utvisning med stöd av LSU eller beslut om utvisning i säkerhetsärenden enligt utlänningslagen ska däremot provtagning få ske redan från 15 års ålder. Möjligheten att provta ett barn med tvång kan vara avgörande för om en hel familjs avlägsnandebeslut ska kunna verkställas.

Svensk sjuksköterskeförning och sjuksköterskornas etiska råd ställer sig inte bakom förslaget. Föreningen och rådet håller med utredningen att ett barn som fyllt 15 år kan förväntas ha uppnått sådan mognad att han eller hon kan förstå vad som sker. Barnet kan också förväntas ha viss insyn i den situation som familjen befinner sig i och därmed förstå vikten av provtagning. Svensk sjuksköterskeförning och sjuksköterskornas etiska råd anser att ett barn aldrig ska ställas ansvarig för föräldrar eller andra släktingars förehavande genom tvångsprovtagning.

12.5.4 Utlänningen ska vara frihetsberövad

Utredningens förslag: Provtagning med tvång ska få ske när en utlänning hålls i förvar eller är omhändertagen med stöd av utlänningslagen eller LSU. Provtagning ska också få ske när utlänningen antingen är intagen i kriminalvårdsanstalt för att avtjäna ett fängelsestraff eller är häktad.

Svensk sjuksköterskeförning och sjuksköterskornas etiska råd ställer sig inte bakom förslaget. En vägran att genomgå provtagningen kan vara ett uttryck för upplevd maktlöshet och utsatthet snarare än en invändning mot själva provtagningen. Att utsättas för tvångsåtgärder kan förstärka känslan av rättslöshet.

12.5.5 Provtagningen ska vara proportionerlig i det enskilda fallet

Utredningens förslag: En provtagning med tvång får endast genomföras om den kan förväntas leda till det avsedda resultatet. Åtgärden får inte vara mer långtgående än vad som krävs och får vidtas endast om det avsedda resultatet står i rimligt förhållande till de olägenheter som kan antas uppstå för den som åtgärden riktas mot. Utredningen anser att om provtagningen bedömts vara absolut nödvändig för att verkställa avlägsnandebeslutet bör det i många fall vara proportionerligt att genomföra provtagningen.

Svensk sjuksköterskeförning och sjuksköterskornas etiska råd ställer sig inte bakom förslaget. Att provta med tvång för att verkställa ett avlägsnandebeslut är oproportionerligt och kan aldrig anses vara hälso- och sjukvård.

Ert diarienummer: Ju2024/02572

Vårt diarienummer: 12/01/25

Justitiedepartementet
Enheten för migrationsrätt

12.6.1 Polismyndigheten och Säkerhetspolisen ska kunna fatta beslut

Utredningens förslag: Ett beslut om provtagning med tvång ska kunna fattas av Polismyndigheten och Säkerhetspolisen.

Svensk sjuksköterskeförbundet och sjuksköterskornas etiska råd ställer sig inte bakom förslaget. Enligt smittskyddslagen kan endast smittskyddsläkare begära hos förvaltningsrätten beslut om tvångsundersökning.

12.7.1 Hälso- och sjukvårdspersonal ska genomföra provtagning

Utredningens förslag: Provtagning med tvång ska få genomföras av legitimerad läkare eller legitimerad sjuksköterska

Svensk sjuksköterskeförbundet och sjuksköterskornas etiska råd följer sjuksköterskans etiska kod och ställer sig inte bakom förslaget. Smittsamma sjukdomar som utgör ett hot mot folkhälsan kräver i vissa fall aktiva åtgärder för att säkerställa att den enskilde inte bär på en allmänfarlig sjukdom som riskeras att spridas till andra. Tvångsprovtagning kan då ses som en åtgärd som skyddar individen själv. I utredningen ska tvångsprovtagningen enbart ske i syfte att kunna verkställa ett utvisningsbeslut för att uppfylla mottagarlandets krav på ett negativt resultat. Vilket inte kan anses utgöra hälso- och sjukvård.

Förslaget att tvångsprovtagning ska prioriteras framför annan vård kan leda till undanträngningseffekter. Något som kan få stora konsekvenser i en redan ansträngd hälso- och sjukvård under en pandemi. Utredaren har heller inte definierat vilken provtagning som avses. Provtagning kan vara allt från en enkel topsning i näsan eller svalg till prov som kräver sedering eller anestesi.

Sjuksköterskan har i sin yrkesetiska kod ett professionellt ansvar gentemot personer i behov av omvårdnad nu eller i framtiden på individ och samhällsnivå. Sjuksköterskan ska stödja och respektera alla människors värdighet och allmänmänskliga rättigheter. I uppdraget som sjuksköterska ingår att försäkra sig om patientens informerade samtycke till omvårdnad och medicinsk vård. Här ingår rätten för patienten att välja eller avstå erbjuden behandling. Att som sjuksköterska delta i tvångsprovtagning när dess främsta syfte inte är medicinskt går emot sjuksköterskans yrkesetiska kod.

12.9.4 Uppgiftslämnande mellan beslutande myndighet och hälso- och sjukvården

Utredningens förslag: Det ska införas en bestämmelse om uppgiftsskyldighet i den föreslagna lagen för att möjliggöra nödvändigt informationsutbyte mellan den beslutande myndigheten och hälso- och sjukvården

Svensk sjuksköterskeförbundet och sjuksköterskornas etiska råd ställer sig inte bakom förslaget. Var inskränkning i sekretessen måste bedömas utifrån proportionalitetsprincipen. Att bryta sekretessen i hälso- och sjukvården i syfte att underlätta återvändarverksamhet framstår som en oproportionerlig åtgärd.

Ert diarienummer: Ju2024/02572
Vårt diarienummer: 12/01/25

Justitiedepartementet
Enheten för migrationsrätt

12. 10.2 Är provtagning med tvång hälso- och sjukvård?

Utredningens förslag: Provtagning med tvång i syfte att möjliggöra verkställighet av ett avlägsnandebeslut ska anses vara hälso- och sjukvård i patientsäkerhetslagens, patientskadelagens och patientdatalagens mening. Detta ska framgå av de aktuella lagarna och av en bestämmelse i den föreslagna lagen om provtagning med tvång. I hälso- och sjukvårdslagen ska förtydligas att lagen inte är tillämplig vid provtagning med tvång. Utredningen bedömer att provtagning med tvång i syfte att möjliggöra verkställighet av ett avlägsnandebeslut inte kan anses utgöra hälso- och sjukvård i hälso- och sjukvårdslagens mening.

Svensk sjuksköterskeförbundet och sjuksköterskornas etiska råd avslår utredningens förslag att instifta en ny lag för provtagning med tvång. Förbundet och rådet instämmer med utredningen att provtagning med tvång för avlägsnandebeslut inte kan anses utgöra hälso- och sjukvård.

12.10.3 Skyldighet att genomföra provtagning

Utredningens förslag: Även Säkerhetspolisen ska ha rätt att begära sådan undersökning som följer av den föreslagna lagstiftningen.

Svensk sjuksköterskeförbundet och sjuksköterskornas etiska råd ställer sig inte bakom förslaget. Enligt smittskyddslagen kan endast smittskyddsläkaren begära beslut om tvångsundersökning hos förvaltningsrätten.

Remissvaret är utarbetat i samarbete med Nationellt nätverk för migration och hälsa, NaMoH.

Stockholm 2025-03-11

Oili Dahl
Ordförande

Svensk sjuksköterskeförbundet

Lilas Ali
Ordförande

Svensk sjuksköterskeförbundets etiska råd

Birgitta Wedahl
Sakkunnig i etik och internationella frågor

Svensk sjuksköterskeförbundet